

การพัฒนาชุมชนเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชนตำบลคลองโคน
COMMUNITY DEVELOPMENT TO STRENGTHEN THE KHLONG KHON
SUBDISTRICT COMMUNITY

เสฏฐิธีรัตน์ ดวงกนพัฒนา

Satethirat Doungkanokphatana

นักวิชาการอิสระ

independent academic

satethirat@gmail.com

บทคัดย่อ

การพัฒนาชุมชน (community development) หมายถึง การพัฒนาความคิดและความสามารถของบุคคลในการทำงานระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐกับประชาชนในชุมชน ได้ร่วมมือกันวางแผนปรับปรุงแก้ไขมีความคิดสร้างสรรค์ ทำให้ชุมชนเกิดความเจริญก้าวหน้าทั้งทางด้าน เศรษฐกิจ สังคม ชุมชน และสิ่งแวดล้อมตามความต้องการของประชาชนในชุมชน โดยอาศัยความคิดริเริ่ม การพึ่งพาตนเอง เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตให้มีมาตรฐานความเป็นอยู่ในชุมชนดีขึ้น เพื่อให้เป็นชุมชนเข้มแข็งอย่างยั่งยืนการกระตุ้นและสร้างกระบวนการ ในงานแบบมีส่วนร่วม ร่วมทั้งการสร้างสภาพแวดล้อมให้ชุมชนร่วมคิด ร่วมกันทำและมีการเรียนรู้ เพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกันอันจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนในระยะยาว การมีส่วนร่วม ในกิจกรรมบางอย่างร่วมกับคนอื่น

คำสำคัญ : การพัฒนาชุมชน,เสริมสร้างความเข้มแข็ง,ชุมชนตำบลคลองโคน

ABSTRACT

community development It means developing one's mind and ability to work. Between the government officials and the people in the community, they have cooperated to plan for improvement and improvement. Creativity makes the community prosper both economically and socially. Community and environment according to the needs of the people in the community based on ideas. Initiate self-reliance in order to raise the quality of life to have a good standard of living in the community. To create a sustainable strong community, to stimulate and create a process in the model. Participate in and create an environment for the community to participate together to do and learn. To help each other towards long-term sustainable development, participation. In some activities in cooperation with others.

KeyWorde: Community development, strengthening, Khlong Khon Subdistrict community

บทนำ

มนุษย์เป็นสัตว์สังคม มนุษย์จึงไม่สามารถอยู่ได้ด้วยตนเองเพียงลำพังตั้งแต่อดีตกาล มนุษย์ต้องดำรงชีวิตที่มีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น จากหนึ่งคนกลายเป็นสองคน สามคน สี่คน และทวีจำนวนเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ จนก่อให้เกิดเป็นครอบครัว หลายๆครอบครัวอยู่รวมกันเป็นชุมชน ซึ่งในประเทศไทยนั้น ยุคสมัยก่อนกรุงรัตนโกสินทร์ยังไม่พบคำว่าชุมชน แต่ความหมายของหน่วยสังคมเชิงพื้นที่กลับพบคำว่า “บ้าน ถิ่น ถาน ปาง กว้าง และตำบล” ต่อมาได้มีการนำคำว่าชุมชนมาใช้อย่างเป็นทางการในปี พ.ศ. 2505 ซึ่งตรงกับคำในภาษาอังกฤษที่ว่า community (ณรัชชอร์ ศรีทอง, 2558) ทั้งนี้อาจจะกล่าวได้ว่า ลักษณะสำคัญของชุมชนไทยในอดีต มีลักษณะของการพึ่งพาตนเอง มีความเข้มแข็ง มีวิถีชีวิตอยู่อย่างพอเพียง ระบบเศรษฐกิจเป็นแบบยังชีพ ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนเป็นแบบพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน สามารถอยู่ร่วมกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้อย่างสมดุล เครือญาติต่างๆที่อยู่ใกล้เคียงแบบสนิทชิดเชื้อหรืออยู่ไกลด้วยระยะทาง กลับมีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันอย่างสม่ำเสมอ ปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นในชุมชนต่างช่วยกันแก้ไข อาจกล่าวได้ว่า การสร้างความเข้มแข็งและการพึ่งตนเองของชุมชนในอดีตคือ ความสามารถในการแก้ปัญหาต่างๆ ได้ด้วยตนเอง มีการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับธรรมชาติรอบตัว ทั้งกับพระแม่ธรณี กับแม่น้ำ กับเจ้าป่า เทพารักษ์ กับเจ้ากรรมนายเวร และกับผู้คนทั้งในชุมชนและนอกชุมชน (ณรัชชอร์ ศรีทอง, 2558)

ผลพวงจากการพัฒนาประเทศที่เจริญรุดหน้าอย่างต่อเนื่องในระยะเวลาต่อมา จึงได้มีการเปลี่ยนแปลงจากชุมชนแบบดั้งเดิมสู่ความเป็นชุมชนเมือง จากพื้นที่เกษตรกรรมถูกแปรเปลี่ยนกลายเป็นที่อยู่อาศัย ปัจจุบันชุมชนเมืองในประเทศไทยมีการขยายตัวอย่างมาก ส่งผลต่อประชาชนในทางบวกและทางลบ ในทางบวก เช่น โอกาสในการทำงานมีมากขึ้น ได้รับการศึกษาสูง มีโอกาสในการสร้างรายได้ที่มากขึ้น เป็นต้น ส่วนผลในทางลบ เช่น การเกิดปัญหาทางสังคมต่างๆที่ตามมาอย่างไม่จบสิ้น เช่น ปัญหาอาชญากรรม ปัญหา ยาเสพติด ปัญหาการจราจรติดขัด ปัญหาขยะมูลฝอย เป็นต้น ดังนั้นการสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนตำบลคลองโคน จึงเป็นสิ่งสำคัญเพื่อทำให้ชุมชนตำบลคลองโคนเกิดความเข้มแข็ง น่ายุ่ และมีความเจริญก้าวหน้าอย่างยั่งยืน

อย่างไรก็ตามการสร้างชุมชนตำบลคลองโคนให้เกิดความเข้มแข็งนั้น ถือได้ว่าเป็นเรื่องที่มีความท้าทาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนตำบลคลองโคนหน่วยพื้นที่ที่ถือได้ว่ามีหลายสถานะ องค์การปกครองส่วนจังหวัดและท้องถิ่นจึงต้องเผชิญกับปัญหาต่างๆมากมายตามมากรมการพัฒนาชุมชน เดิมมีฐานะเป็นส่วนพัฒนาการท้องถิ่น สังกัดกรมมหาดไทย และได้รับการยกฐานะเป็นกรม เมื่อวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2505 ตามพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม (ฉบับที่ 10) พ.ศ. 2505 กระทรวงมหาดไทย ได้ให้ความสำคัญของการบริหารงานระหว่างกรมการปกครอง (กรมมหาดไทยเดิม) กับกรมการพัฒนาชุมชน โดยให้ข้าราชการของทั้งสองกรม สามารถโอนย้าย สับเปลี่ยนกันได้ และมีหลักการสับเปลี่ยนหมุนเวียน ยืมตัวกันได้ระหว่างกรมการปกครอง กรมการพัฒนาชุมชน สำนักงานรัฐมนตรี และสำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย องค์การปกครองส่วนจังหวัดและท้องถิ่นจึงต้องเผชิญกับปัญหาต่างๆ มากมายตามมา การพัฒนากิจกรรมของชุมชนที่สามารถเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ตำบลคลองโคน อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม คือ ศึกษา

หลักการ สารสำคัญของชุมชน แนวความคิด การพัฒนาชุมชน และการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน และการดำเนินกิจกรรมการพัฒนาชุมชนต่างๆ ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ และการมีส่วนร่วมของประชาชน ส่งเสริมและพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนฐานรากให้มีความมั่นคงและมีเสถียรภาพ

หลักการของการพัฒนาชุมชน

หลักการของการพัฒนาชุมชน ถือว่าเป็นหลักหรือจุดยืนในการดำเนินงานพัฒนาชุมชน เพื่อการสร้างสรรค์ความเจริญในทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ให้แก่ชุมชนและประเทศชาติในที่สุดและการสร้างความเจริญให้แก่ชุมชนดังกล่าว ต้องฝึกอบรมประชาชนให้รู้จักการช่วยเหลือตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยอาศัยหลักการพอสรุปได้ดังต่อไปนี้

- พิจารณาถึงบริบทของชุมชนเป็นหลักในการเริ่มงาน (Context)

บริบทของชุมชน หมายถึง สภาพความเป็นอยู่ในชุมชน ซึ่งในการพิจารณานั้น นักพัฒนาควรพิจารณาอย่างรอบด้าน ทั้งสภาพความเป็นอยู่ทางกายภาพ ชีวภาพ เศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม การเมืองการปกครอง การที่นักพัฒนาทราบสภาพความเป็นอยู่ของชุมชนก็สามารถที่จะวางแผนและดำเนินงานพัฒนาได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

- การดึงประชาชนเข้ามาเกี่ยวข้องหรือมีส่วนร่วม (Participation)

การจัดกิจกรรมพัฒนาอะไรก็ตาม จะต้องดึงหรือชักจูงประชาชนให้เข้ามาเกี่ยวข้องและมีส่วนร่วม ด้วยตั้งแต่ศึกษาชุมชน วางแผนวางโครงการ ปฏิบัติการตามโครงการ และการประเมินผล ซึ่งจะทำให้ได้มากขึ้น แต่ไหนนั้นขึ้นอยู่กับประเภทของกิจกรรม แต่ยึดหลักการที่สำคัญว่าต้องให้ประชาชนเข้ามาเกี่ยวข้องและมีส่วนร่วมในการดำเนินงานให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ทั้งนี้ เนื่องจากกว่าผลของการดำเนินงานพัฒนานั้นส่งผลกระทบโดยตรงต่อตัวประชาชน ดังนั้น ควรที่จะให้ประชาชนเลือกแนวทางในการพัฒนาสภาพความเป็นอยู่ของตนเอง

- การทำงานต้องค่อยเป็นค่อยไป (Gradualness)

ความล้มเหลวของการพัฒนาชุมชนเกิดขึ้น เพราะการเร่งรีบทำงานให้เสร็จเร็วเกินไป ก่อนที่จะรู้ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสภาพทั่วไปและปัญหาที่แท้จริงของชุมชนหรือก่อนที่ประชาชนจะมีความเชื่อมั่นในตนเองหรือก่อนที่จะมีทรัพยากรเพียงพอ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่านักพัฒนาต้องการให้มีผลงานออกมาโดยเร็ว ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับการของงบประมาณมาใช้ในการดำเนินงาน ดังนั้น การพัฒนาชุมชนไม่ควรเร่งรีบจนเกินไป ควรดำเนินงานแบบค่อยเป็นค่อยไป ควรคิดถึงผลกระทบในการพัฒนาชุมชนในระยะยาว

- การให้ความสำคัญกับคนในชุมชนเป็นหลัก (Man-Center Development)

มีความจริงอยู่ประการหนึ่งว่า การช่วยคนไม่อาจสำเร็จได้ ถ้าผู้นั้นไม่ต้องการจะช่วยตนเอง โดยหลักการนี้ การพัฒนาชุมชนจึงต้องเริ่มด้วยการให้ความสำคัญกับคนในชุมชนเป็นหลักหรือเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาโดยให้คนในชุมชนค้นหาความต้องการและปัญหา (Identify Need and Problem) ของตนเองให้พบไม่ว่าจะด้วยวิธีกระตุ้น ยั่วยุ หรือชักจูงก็ตาม

- การใช้วิธีดำเนินงานแบบประชาธิปไตย (Democracy)

การพัฒนาชุมชนจะต้องนำแบบประชาธิปไตยมาใช้เพื่อส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนรู้จักคิดด้วยตนเอง รู้จักอภิปรายและแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ตลอดจนร่วมกันทำงานตามข้อตกลงที่ได้ร่วมกันกำหนดไว้ ยึดถือในเสียงข้างมากและรับฟังเสียงข้างน้อย (Rule of Majority, Right of Minority)

- การดำเนินงานต้องยืดหยุ่นได้ (Flexible)

เนื่องจากสังคมมีความเคลื่อนไหว (Dynamic) ตลอดเวลา จึงจำเป็นต้องเลือกวิธีดำเนินงานให้กว้างและเข้ากับสถานการณ์ เหตุการณ์ หรือการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น แต่ทั้งนี้ การเปลี่ยนแปลงจะต้องเป็นไปเฉพาะวิธีดำเนินงานเท่านั้น โดยยึดมั่นในหลักการ วัตถุประสงค์ และเป้าหมายเสมอ

- สอดคล้องกับวัฒนธรรมชุมชน (Culture)

วัฒนธรรมเป็นกุญแจสำคัญที่จะไขประตูปัญหาเพื่อเข้าถึงประชาชน การพัฒนาชุมชนจะสำเร็จหรือล้มเหลว เกิดจากความเข้าใจในวัฒนธรรมของชุมชนเป็นองค์ประกอบสำคัญอย่างหนึ่ง ทั้งนี้ เพราะในแต่ละชุมชน สังคมมีวิถีชีวิต (Way of Life) ที่แตกต่างกัน จนมีคำกล่าวเกี่ยวกับวัฒนธรรมและงานพัฒนาว่า “การเข้าใจวัฒนธรรมชุมชนได้มากเท่าใด ก็จะเข้าใจงานพัฒนาชุมชนได้มากเท่านั้น”

- ทำงานกับผู้นำท้องถิ่น (Local Leader)

การทำงานกับผู้นำท้องถิ่นเป็นหลักการพัฒนาชุมชนที่สำคัญอย่างหนึ่ง การพัฒนาชุมชนจะขยายตัวกว้างออกไปและบรรลุวัตถุประสงค์ได้ ส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับศักยภาพ ความสามารถของผู้นำในท้องถิ่น ซึ่งจะมีทั้งผู้นำที่เป็นทางการ คือ มีบทบาท ตำแหน่งหน้าที่ ตามที่ได้รับแต่งตั้งจากทางราชการ เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผสส. อสม. ครูในหมู่บ้านหรือตำบล และผู้นำที่ไม่เป็นทางการ คือ ผู้นำที่คนในหมู่บ้านให้ความเคารพนับถือ และมีบทบาทในการชี้แนะการพัฒนา เช่น แก้วแกวโรงสี แก้วแกวไร่อ้อย คนเฒ่าคนแก่ พระสงฆ์ เป็นต้น

- ทำงานกับองค์กรที่มีอยู่ในชุมชน (Community Organization)

ในชุมชนใดที่มีสมาคม สถาบัน สโมสร หรือองค์กรอื่น ๆ อยู่ย่อมมีผู้นำขององค์กรนั้น ๆ อยู่ด้วย หลักการพัฒนาชุมชนต้องพยายามใช้องค์กรเหล่านี้ให้เป็นประโยชน์ โดยดึงเอาสมาชิกหรือตัวแทนขององค์กรเข้ามาร่วมทำงานเพราะองค์กรต่าง ๆ เหล่านี้จะมีการรวมกลุ่มกันอยู่แล้ว ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการดึงเอากำลังของกลุ่มมาใช้ในการพัฒนา แต่ถ้าหากไม่มีองค์กรอยู่ในชุมชนก็ควรส่งเสริมให้มีการรวมกลุ่มตั้งเป็น

องค์กรขึ้นโดยการให้การศึกษาตลอดจนการฝึกอบรม

- ทำการประเมินผลตลอดเวลา (Evaluation)

การประเมินผลมิใช่เป็นแค่เพียงการเปรียบเทียบผลงานในอดีต เพื่อให้รู้ว่ามีความสำเร็จเพียงใดเท่านั้น แต่เป็นการเรียนรู้ถึงข้อดี ข้อเสีย ความผิดพลาด และความสำเร็จ ในสถานการณ์และสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นจากการดำเนินกิจกรรมนั้น และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการทำงานครั้งต่อไปได้ ซึ่งในการประเมินผลนั้นสามารถทำได้ในทุกขั้นตอนของการดำเนินงานและเมื่อโครงการเสร็จสิ้นไปแล้ว

ความหมายของการพัฒนา แนวคิด และวิวัฒนาการ

การพัฒนา เป็นแนวคิดที่มีรากฐานมาจากความสนใจ ซึ่งเกิดขึ้นจากการสังเกตปรากฏการณ์การเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งอธิบายไว้อย่างชัดเจนว่าสังคมและวัฒนธรรมของมนุษยชาติมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาด้วยสาเหตุต่าง ๆ หลายประการดังต่อไปนี้ คือ

1. การเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมทางกายภาพ (Physical Environment)
2. การเปลี่ยนแปลงทางด้านประชากร (Population Change)
3. การอยู่โดดเดี่ยวและการติดต่อกัน (Isolation and Contact)
4. โครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรม (Social and Cultural Structure)
5. ระดับของความรู้และเทคโนโลยี (Knowledge and Technology)
6. ปัจจัยที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างอื่น เช่น การเล็งเห็นความจำเป็นในการเปลี่ยนแปลงหรือนโยบายของผู้นำประเทศ

จากปรากฏการณ์ทางสังคมที่ผ่านมา เราจะพบว่า การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมเป็นเรื่องตามธรรมชาติที่เกิดขึ้นโดยไม่มีอาจหลีกเลี่ยงได้ การพิจารณาเรื่องการเปลี่ยนแปลงจึงต้องทำความเข้าใจทั้งในด้านทิศทางของการเปลี่ยนแปลง (Direction) ขนาดของการเปลี่ยนแปลง (Magnitude) ระยะเวลาที่เกิดการเปลี่ยนแปลง (Time) สาเหตุที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือต่อต้านการเปลี่ยนแปลง (Change & Resistance to Change) สิ่งที่จะต้องทำความเข้าใจในเบื้องต้น คือ ความหมายของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมนั้น กินความครอบคลุมไปถึงการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ก้าวหน้าหรือถดถอยก็ได้ แต่ที่เป็นพื้นฐานแนวคิดที่สำคัญของการพัฒนา ก็คือ ทิศทางของการเปลี่ยนแปลง (Direction for Change) ในลักษณะที่ก้าวหน้าหรือการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นเท่านั้น

คำว่า “พัฒนา” เกิดขึ้นและนำมาใช้ครั้งแรกในคริสต์ศตวรรษที่ 19 โดยนักเศรษฐศาสตร์ได้นำมาใช้เรียกการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการปฏิวัติอุตสาหกรรมในยุโรป ซึ่งเกิดการเปลี่ยนแปลงจากการใช้แรงงานคนและสัตว์มาเป็นพลังงานจากเทคโนโลยี เช่น เครื่องจักร เครื่องยนต์ต่าง ๆ อาชีพของคนในสังคมเปลี่ยนจากเกษตรกรรมเป็นการประกอบอาชีพทางด้านอุตสาหกรรม วิธีการผลิตเปลี่ยนจากการยังชีพเป็นวิธีการผลิตเพื่อการค้า ที่อยู่อาศัยเปลี่ยนจากชนบทเป็นเมือง สิ่งแวดล้อมเปลี่ยนจากสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติเป็นสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น หลังจากนั้น คำว่า พัฒนา ก็ได้แพร่กระจายออกไปทั่วโลก โดยความหมายกว้าง ๆ ทั่วไปแล้ว หมายถึง การกระทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากสภาพหนึ่งไปสู่อีกสภาพหนึ่งที่ดีกว่าเดิมอย่างเป็นระบบองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนามีอยู่สามส่วน คือ ผู้กระทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง เจตนารมณ์ อุดมการณ์ วิธีการรวมทั้งกระบวนการต่าง ๆ ที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง และเป้าหมายของกระทำที่ให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ความเข้าใจชัดเจนในแต่ละองค์ประกอบเหล่านี้ จึงจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการศึกษาวิชาการที่ว่าด้วยการพัฒนา คำถามที่มักเกิดขึ้นบ่อยครั้งในศาสตร์ที่ว่าด้วยการพัฒนา ก็คือ การพัฒนาหรือการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นของสังคมนั้นแท้ที่จริงแล้วเป็นการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นของใคร เกิดขึ้น

จากการกระทำของใคร และมีจุดมุ่งหมายรวมทั้งเจตนาที่แท้จริงอย่างไร จึงต้องการทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นจากการศึกษาเชิงวาทกรรม (Discourse Studies) พบว่า มีการแอบแฝงซ่อนเร้นความ

ต้องการที่แท้จริงของผู้ที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ไม่ว่าจะเป็นอุดมการณ์ แนวคิด ทฤษฎี หลักการ วิธีการ นั่นคือ การพัฒนาที่ผ่านมาในอดีตเป็นเพียงการบิดเบือน ซ่อนเร้นฉันทามติเชิงวิชาการที่แท้จริงของพัฒนาศาสตร์ โดยพยายามใช้วาทกรรมครอบงำระบบความคิด รวมไปถึงการชี้้นำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของสังคมและวัฒนธรรมเป้าหมายให้เปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ผู้สร้างวาทกรรมต้องการ นอกเหนือไปจากนั้น ยังมีข้อคิดเห็นทางวิชาการที่น่าสนใจอย่างยิ่งว่า ภายใต้เงื่อนไขที่บริสุทธิ การพัฒนาที่แท้จริงไม่มีทางที่จะเกิดขึ้นได้ ถ้าหากไม่สามารถควบคุมการเปลี่ยนแปลงเชิงลบของสังคมซึ่งเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นควบคู่กันไปพร้อมกับการเปลี่ยนแปลงในทางบวกหรือการพัฒนาอย่างไรก็ตาม โดยแก่นแท้แห่งศาสตร์นั้น การพัฒนา (Development) มีความหมายเป็นสองนัย ก็คือ 1. ในความหมายอย่างแคบ การพัฒนา หมายถึง การประดิษฐ์คิดค้นหรือริเริ่มทำสิ่งใหม่ ๆ ขึ้นมาและนำมาใช้เป็นครั้งแรก เช่นการคิดค้นกระแสไฟฟ้า การประดิษฐ์เครื่องคอมพิวเตอร์ 2. ในความหมายอย่างกว้าง การพัฒนา หมายถึง การเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นของระบบต่าง ๆ ในสังคมที่ได้รับการยอมรับจากคนในสังคมนั้น โดยมีหลักที่ใช้ในการพิจารณาโดยมีจุดเน้นอยู่ที่ลักษณะของการพัฒนา

ความหมายของทฤษฎีและทฤษฎีการพัฒนา

คำว่า ทฤษฎี สามารถแยกออกได้เป็นสองประเภท คือ

ทฤษฎีในความเข้าใจของคนทั่วไป หมายถึง คำอธิบายสิ่งหนึ่งสิ่งใดหรือเรื่องหนึ่งเรื่องใด

ทฤษฎีในความเข้าใจของนักวิทยาศาสตร์ หมายถึง คำอธิบายตามหลักเหตุผลและแสดงความสัมพันธ์ระหว่างส่วนต่าง ๆ ของเรื่องนั้นอย่างมีระบบจนสามารถพยากรณ์เรื่องนั้นหรือสิ่งนั้นในอนาคตได้ ทฤษฎีสังคม (Social Theory) คือ คำอธิบายปรากฏการณ์สังคมอย่างใดอย่างหนึ่งตามหลักเหตุผล โดยแสดงความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบของปรากฏการณ์สังคมนั้น จนสามารถที่จะพยากรณ์ปรากฏการณ์สังคมในอนาคตได้ ทฤษฎีสังคมศาสตร์มีความหมายกว้างและสามารถแยกออกตามลักษณะสาขาวิชา

ความหมายแนวคิดของชุมชนกับการพัฒนาชุมชน

“ชุมชน” มีนัยและความหมายที่เป็นไปตามพลวัตหรือกระแสของสังคม แต่ถ้าพิจารณาโดยละเอียด จะพบว่า นักวิชาการ นักพัฒนา หรือผู้คนที่ให้ความหมายของคำว่า “ชุมชน” ล้วนต่างให้ความหมายที่สอดคล้องกับความรู้ ทัศนคติ หรือโดยมีจุดมุ่งหมายที่หวังช่วงชิงอำนาจในการนิยามความหมายของตนเพื่อผลประโยชน์ประการใดประการหนึ่งความเป็นชุมชนหรือความเป็นหมู่คณะมีการเปลี่ยนแปลงและเคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลา การจำกัดคำนิยามของคำว่า “ชุมชน” ไว้ในแนวใดแนวหนึ่งย่อมจะขาดความหลากหลายหรือความไม่เข้าใจในความเป็นชุมชนและถ้าพิจารณาโดยรวมก็จะเห็นว่า ความเป็นชุมชนนั้น เน้นเรื่องของความสัมพันธ์และการเกาะเกี่ยวกันของเพื่อนมนุษย์ในระดับต่าง ๆ อย่างไรก็ตาม การพยายามทำความเข้าใจแนวคิดต่าง ๆ เหล่านี้ย่อมจะก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้ศึกษาในการที่จะเลือกความเหมาะสมและสอดคล้องกับ

ฐานปฏิบัติการ (Practical Base) ของตน โดยแนวคิดแล้ว “ชุมชน” มีความหมายที่หลากหลายและสามารถจะจัดกลุ่มตามนัยหรือความหมายที่ใกล้เคียงกันได้ 4 แนวคิด คือ 1. แนวคิดทางสังคมวิทยา (Sociological Perspective) 2. แนวคิดทางมานุษยวิทยา (Humanistic Perspective) 3. แนวคิดเกี่ยวกับชุมชนประชาคม (Civil Society Perspective) 4. แนวคิดเกี่ยวกับชุมชนในรูปแบบใหม่ (Virtual Community Perspective)

ปรัชญา อุดมการณ์การพัฒนาชุมชน

ความหมายของคำว่า ปรัชญา นั้น ไม่อาจหาคำนิยามที่แน่นอนตายตัวที่ใช้ได้กับทุกแห่ง ทุกสถานการณ์ได้ อย่างไรก็ตาม ด้วยความจำเป็นที่ต้องมีคำนิยามที่แน่นอนเพื่อเป็นพื้นฐานที่ชัดเจนในการศึกษา จึงควรได้มีการศึกษาถึงความหมายของคำว่าปรัชญาเป็นเบื้องต้น เพื่อให้เห็นแนวทางในการกำหนดความหมายของคำว่า ปรัชญาของการพัฒนาชุมชน ต่อไป คำว่า ปรัชญา ถ้าพิจารณาความหมายตามรูปศัพท์ อาจพิจารณาได้เป็น 2 แนวทาง คือ 1. ความหมายตามรูปศัพท์ภาษาไทย 2. ความหมายตามรูปศัพท์ภาษาอังกฤษ

1. ตามรูปศัพท์ภาษาไทยนั้น คำว่า ปรัชญา เป็นคำที่พระเจ้าวรวงศ์เธอกรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ ทรงบัญญัติขึ้นเพื่อใช้แทนคำว่า Philosophy ในภาษาอังกฤษ เป็นศัพท์บัญญัติที่เป็นที่นิยมใช้กันอย่างกว้างขวางในปัจจุบัน ตามรากศัพท์ ปรัชญา เป็นคำสันสกฤต มาจากคำว่า ชญา แปลว่า รู้ เข้าใจ เมื่อเติมอุปสรรค พร ซึ่งแปลว่า ไกล สูงสุด ประเสริฐ ลงไปข้างหน้า จึงกลายเป็นคำว่า ปรัชญา ซึ่งอาจให้ความหมายได้ว่า เป็นความรู้ รู้กว้างขวาง หรือความรู้ที่ประเสริฐ ความรู้ชั้นสูงก็ได้ โดยนัยนี้ความหมายของปรัชญาในศัพท์ภาษาไทยจึงเน้นไปที่ตัวความรู้หรือผู้รู้ ซึ่งเป็นความรู้ที่กว้างขวางลึกซึ้ง ประเสริฐ เป็นต้น ซึ่งตรงกับคำว่า ปัญญา ในภาษาบาลี

2. ตามรูปศัพท์ในภาษาอังกฤษนั้น มีความหมายแตกต่างไปจากภาษาไทยอยู่บ้าง โดยที่ ไพทาгорัส (Pythagoras) เป็นคนเริ่มใช้คำนี้ โดยเรียกตัวเองว่า นักปรัชญา (Philosopher) ตามศัพท์เดิมของคำ Philosophy นั้นมาจากภาษากรีก 2 คำสนธิกัน คือ Philos กับ Sophia คำว่า Philos นั้นแปลว่า รัก หรือความรัก (Love) ส่วนคำว่า Sophia นั้น หมายถึง ความรู้ ความปราดเปรื่อง (Wisdom) เมื่อรวมกันเข้าเป็น Philosophy แล้วจึงหมายถึง ความรักในความรู้ ความรักในความปราดเปรื่อง (The Love of Wisdom) ความหมายตามรูปศัพท์ภาษาอังกฤษ จึงหมายถึง คนที่ตั้งใจแสวงหา และอยากรู้ อยากรู้เห็น ใฝ่หาความรู้อยู่เสมอ ไม่ใช่คนที่มีความรู้แล้วพอใจกับความรู้ที่ตนมีอยู่แล้วนั้น

สรุป

การกระทำที่ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากสภาพหนึ่งไปสู่อีกสภาพหนึ่งที่ดีกว่าเดิมอย่างเป็นระบบองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาที่อยู่สามส่วน คือ ผู้กระทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง เจตนารมณ์ อุดมการณ์ วิธีการรวมทั้งกระบวนการต่างๆ ที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง และเป้าหมายของกระทำที่ให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ฉะนั้นการพัฒนาชุมชนเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชนตำบลคลองโคนจึงเป็นกระบวนการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในทุกด้านโดยประชาชนและมีหน่วยงานอื่นๆ ทั้งภาครัฐและ

เอกชนเป็นผู้ให้การสนับสนุน และการพัฒนาจะต้องสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนและสภาพแวดล้อม เป็นสำคัญ

เอกสารอ้างอิง

เสรี พงศ์พิศ และคณะ.(2531). ทิศทางหมู่บ้านไทย. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์หมู่บ้าน.

อคิน รพีพัฒน์, ม.ร.ว. .(2536).การศึกษาและวิเคราะห์ชุมชนในการวิจัยเชิงคุณภาพ.ใน คู่มือการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่องานพัฒนา. อุทัย ดุลยเกษม.บรรณาธิการ. ขอนแก่น : สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

อนุชาติ พวงสำลี และวีรบูรณ์ วิสารทสกุล.(2541).ประชาสังคม คำ ความคิด และความหมาย. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา.

อเนก เหล่าธรรมทัศน์.(2542).ประชาสังคมในมุมมองตะวันตก อ่านและสอนที่จ้อห์นส์ฮอปกินส์. กรุงเทพมหานคร : สถาบันการเรียนรู้และพัฒนาประชาสังคม.

อภิชัย พันธเสน.(2539). แนวคิด ทฤษฎี และภาพรวมของการพัฒนา. กรุงเทพมหานคร : บริษัท อมรินทร์ พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).

อริยา เสวตามร์.(2542).นักพัฒนากับบทบาทในการสร้างความหมายใหม่ของชุมชน. ใน เศรษฐศาสตร์ การเมือง เอ็นจีโอ 2000. ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ. บรรณาธิการ. ศูนย์เศรษฐศาสตร์การเมือง คณะ เศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.